

Gepast wijzen naar artistieke kwaliteit

29 november 2012

dr. Rob van Gerwen

Wijsbegeerte
Universiteit Utrecht

www.phil.uu.nl/~rob

Inhoudsopgave

1	Gepast wijzen	1
2	Wat?	3
3	Voorbeelden	3
4	Conclusie	8

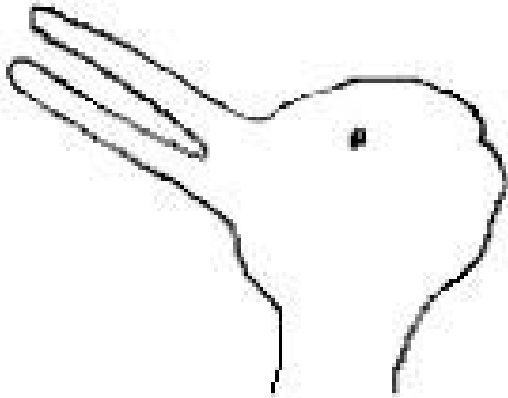
Praten over kunst

- Een docent bezoekt je in je atelier
- Hij praat met autoriteit over iets maar je ziet het niet
 - Hoe praat je over kunst?
 - Wat valt er te zeggen?

Kunst is belangrijk

- ... Niet voor iedereen, maar zeker wel voor de cultuur als geheel
- ... Voor velen
 - maar je moet het zelf ervaren
- Hoe kun je erover praten?
- Stelling: door samen te kijken
 - Vraag: hoe praat je dan?
 - Je wijst op de gepaste manier
- Wat is gepast wijzen?

1 Gepast wijzen

a. Aspect Waarneming (zien-als)

b. Gepast wijzen

Figuur 1: Naar afbeeldingen kijken

Toepasbaar in alle kunstcritiek

L “Leap Frog”, Charlie Parker and Dizzy Gillespie, *Bird And Diz*

V Weepingprophet: *Jazz Dispute* (3,5’)

- Je hoort het nu anders
- Het kan vast nog anders

Gepastheid

- Is ieder wijzen gepast?
- Nee, er zijn criteria
 - Het moet wel relevant zijn
 - Het moet niet de verkeerde kant op wijzen
 - Het moet maken dat we iets zien

VPeter Green: “Need your love so bad” (2’)

- Is de zanger met zijn hoofd bij de liefde waar hij zo naar zegt te verlangen?

Realisme over artistieke kwaliteit

- Q. Wat maakt wijzen gepast?
- A. Wat helpt iets in het kunstwerk waar te nemen wat daar ook is
- Er zijn geen objectieve criteria
- Er zijn alleen subjectieve criteria

Twee typen van subjectiviteit

1. De niet-mededeelbare: private subjectieve toestanden en gebeurtenissen
 - Het objectieve feit *dat* ik dit of dat voel
2. De mededeelbare: gedeelde subjectiviteit
 - De gedachte dat wat ik voel past bij wat daarbuiten gebeurt
 - Hoe communiceren we de subjectieve esthetische waardering van een gebeurtenis of object?

2 Wat?

Wat laat zich zeggen?

- Je kunt heel veel zeggen over een kunstwerk
 - “Dit zit links van dit”; “dit is rood, dat is groen”
 - “Dit lijkt op dit of dat werk”
 - “Dit geeft commentaar op die politieke situatie”
- Maar als het echt interessant wordt kun je het alleen maar tonen
 - “dit is authentiek” ...
 - (Wittgenstein: *Tractatus Logico-Philosophicus*)

Verkeerd

- Sommige dingen zijn ongepast
 - “Niemand schildert nog (zo)” (Nou en?)
 - “Dit maakt me treurig” (Mij helemaal niet—en nu?)
 - “Mensen houden hier niet van” (Wie zegt dat ze het goed zien?)
 - “Empirisch onderzoek leert ...”
- Empirisch onderzoek miskent de kwestie van normativiteit
 - Artistieke verdienste is daarom zo belangrijk omdat er een norm in zit—maar die is niet objectief
- Kunst raakt de kern
 - Kunst is van groot belang voor de cultuur als geheel

3 Voorbeelden

Verschillen 1/3

- Bij sommige kunstwerken volstaat praten
 - Marcel Duchamp: *Fountain* (Zie fig. 6a).
 - Claes Oldenburg: *Placid Civic Monument* (Dichtgegooid gat in de grond) (Zie fig. 3b).
 - Orlan (Zie fig. 2a).
- Er ontsnapt weinig aan je uitleg
 - Behalve dat het echt gebeurd is—maar als het je daar alleen om ging was je louter nieuwsgierig

a. Orlan: *De Re-incarnatie van Sint-Orlan*, 1990

b. Paul Cézanne, "Château Noir" 1900-04

Figuur 2: Voorbeelden

Verschillen 2/3

- Bij andere werken kom je een heel eind, maar een plaatje helpt
 - Robert Rauschenberg: *Erased De Kooning Drawing* (Zie fig. 3a).
 - Marco Evaristti: *Helena; Icecube* (Zie fig. 4).
 - Guillermo Vargas Jiménez: *Exposición No. 1* (Zie fig. 5).

Verschillen 3/3

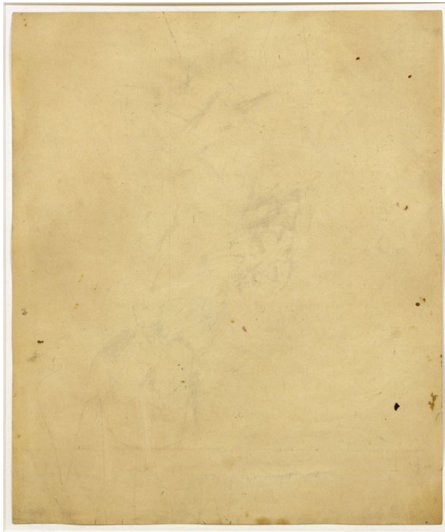
- Bij echt goede kunst helpt zelfs het plaatje niet, die moet je echt zelf ervaren
 - Paul Cézanne (Zie fig. 2b).
 - Performance-kunst
 - * Marina Abramowicz: "Rhythm 5" (Zie fig. 6b).
 - Santiago Sierra (Zie figs. 7, 8 en 9).

Andersom gezegd

- Ik zeg het anders (dit zijn maar voorbeelden):
 1. Bij *Fountain* valt er niet veel te wijzen
 2. Bij Evaristti is je aanwezigheid vereist voor het shockerende effect (ook al valt er niet veel te wijzen)
 3. Bij Cézanne, Sierra, performance-kunst is je aanwezigheid vereist én valt er veel te wijzen
- De ervaring van deze laatste kunstwerken is primair zintuiglijk, die van *Fountain* en Evaristti is primair verstandelijk

Welke zintuiglijkheid?

- Het gaat hier niet om zuivere zintuiglijkheid ("the innocent eye")
 - Die bestaat niet
 - * Alle waarneming is doorlaatbaar voor denken
- Het gaat erom dat je de kwaliteit van het kunstwerk moet zien/ervaren en dat moet je nog altijd zelf doen

a. Robert Rauschenberg: "Erased De Kooning Drawing"

b. Claes Oldenburg: "Placid Civic Monument", 1967

Figuur 3: Concept Kunst en onze waarneming

a. "Helena", 2003, Trapholt Art Museum, Kolding, Danmark » Louter een Installatie?

b. Icecube » Louter een Sculptuur?

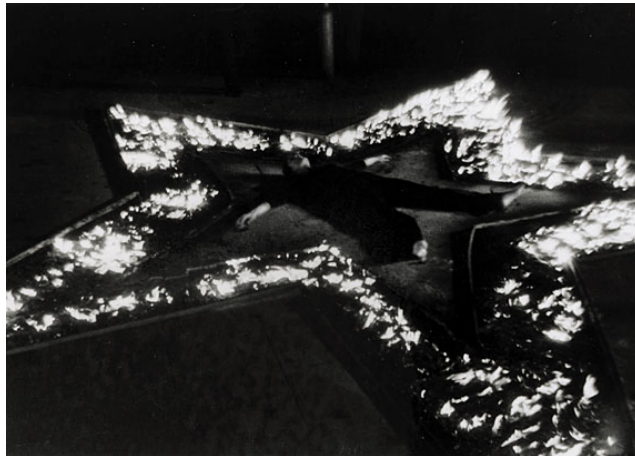
Figuur 4: Marco Evaristi

Figuur 5: Guillermo Vargas Jiménez: “Exposición No. 1”

a. Nee, Marcel Duchamp, 1917:
“Fountain”—Artistiek
iconoclasme

b. Ja, Marina Abramowicz: “Rhythm 5”

Figuur 6: Moet je dit beleven om erover te kunnen oordelen?

Figuur 7: Santiago Sierra: “Group of Persons Facing the Wall and Person Facing Into a Corner”, 2002

Figuur 8: Santiago Sierra: “21 anthropomorphic modules”, 2005

Figuur 9: Santiago Sierra: “245 Cubic Metres”, 2006

Casus: Concept kunst — Kunst louter voor het verstand?

- Kunstenaar meldt een geweldig kunstwerk gemaakt te hebben—het moet alleen nog uitgevoerd worden
 - Ze twijfelt of het muziek, video, schilderkunst of een performance moet worden

4 Conclusie

Conclusie

- Kunst is denken voor belichaamde waarnemers
 - De betekenis van dingen en gebeurtenissen waarnemen
- We kunnen erover praten zolang we bij de waarneming blijven
- ... en gepast wijzen